

Т. В. 6
160

примљеном у кона. Мури Кеновићу
L. O. L. O.

Ж. О. Дачић,

БЕОГРАД

У СЛУЖБИ ТУЋИНУ

ЈАВНО ПРЕДАВАЊЕ, У КОРИСТ КОЛА СРПСКИХ СЕСТАРА

Издање уредништва „Народних Новина“

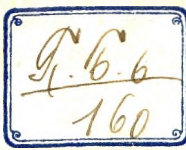
БЕОГРАД

ПШТАМПАНО У ПШТАМПАРИЈИ „ДОСИТЊЕ ОБРАДОВИЋ“

8. ЧИКА ЉУБИНА УЛИЦА 8.

1907.

ЦЕНА 50 ПАРА.

ID = 33048071

Луна Ђеловић

БЕОГРАД

УНИВ. БИБЛИОТЕКА

Ж. О. Дачић,

Luka Celović

И. Бр. 45173

БЕОГРАД

БЕОГРАД

У СЛУЖБИ ТУЋИНУ

ЈАВНО ПРЕДАВАЊЕ, У КОРИСТ КОЛА СРПСКИХ СЕСТАРА

— Издање уредништва „Народних Новина“ —

(Одштампано из „Ђела“).

БЕОГРАД

ШТАМПАНО У ШТАМПАРИЈИ „ДОСИТИЈЕ ОБРАДОВИЋ“

8. ЧИКА ЉУБИНА УЛИЦА 8.

1907.

БЕОГРАД У СЛУЖБИ ТУЋИНУ

(ЈАВНО ПРЕДАВАЊЕ, У КОРИСТ КОЛА СРПСКИХ СЕСТАРА)

Захваљујући највише усталаштву вредне Управе Кола Српских Сестара, са овога места, на коме сам ја у овоме тренутку, ви сте до сада много пута имали прилике да чујете: шта вели наука о многим и врло крупним и врло занимљивим питањима.

Ја ћу бити слободан, да данас одступим од тога, готово већ утврђенога реда за ова предавања, која приређује Коло Српских Сестара у корист оних српских породица из још неослобођених српских крајева, које остану без заштите и хранитеља. Нећу вас, дакле, морити разним научним принципима: нећу вам говорити ни о животу у унутрашњости наше земље, нити о ономе, што нагађамо да бива у васиони и оним небројеним световима у њој, о којима још и сада тако мало знамо, а волели бисмо о томе знати што више. Нећу додиривати ни онај велики сплет тако разноврсних, а тако мучних питања, познат под именом македонскога проблема, ма да ће тај проблем још дуго и дуго моћи да пружа врло захвалне теме за оваква и слична предавања. Место свега тога ја ћу вам говорити о обичним, свакидањим стварима, о ономе што готово сви већ више мање знате, али о чему, као о нечем ситном, незнатном, до сада може бити нисте хтели нарочито размишљати. Потрудићу се, да вам прикажем неколике слике, обичне слике, које ви већ већим делом познајете, али више мање само у општим контурама, а ја бих желео да вам их учиним јаснијим, пластичнијим, те ћу овога ради огледати, да их обојим мало јачим бојама, да их мало више осветлим, те да на себе што јаче привуку вашу пажњу.

Али да не мучим дуже ваше љубопитство. Да вам кажем у напред, да је тема мога говора Београд у служби туђину.

Изгледа ми као да неки од поштованих слушалаца страхују, да нисам био мало више жустар, да нисам употребио и сувише јак, тежак израз.

— Зар Београд, наш лепо Београд, престоница слободне Краљевине Србије, та светла тачка, у коју упиру своје погледе сви Срби из још неослобођених српских земаља, — зар тај Београд може бити у служби туђину? — Ето, такво питање ја читам на лицу многих од вас. Али ме то не чуди и не изневађује. Ми се већ добро познајемо. Знамо све одлике наше расе. Ни за кога међу нама није више никаква тајна, да ми Срби не меримо тежину својих речи; да много пута врло олако судимо о многим стварима, па често без многа разбора и свестранога проучавања саме ствари изричемо и најтеже оптужбе, преко којих опет, после неколико дана, па и неколико часова, прелазимо олако, као да их није ни било. Зар би, дакле, и било што необично, кад бих и ја, као Србин, по тој већ урођеној нашој, српској навици, био у изразу нешто жустрији но што би требало, па о нашем Београду изрекао нешто тежу реч, но што би се могло рећи, према ономе што је у самој ствари?

На жалост нас свију, ја сам у овој прилици мало одступио од наших српских навика, па сам се послужио немачком методом. огрнуо се њиховом скрупулозношћу у пресуђивању прикупљених факата, и ону реч, — признајем, тешку реч, — о служби нашега Београда туђину изрекао сам тек онда, кад ми многи факти нису никакo допустили, да нађем и употребим коју другу реч, која би била колико толико блажа.

И по своме темпераменту, а и по своме положају који имам у друштву у државној служби, ја волим и тражим највећу тачност у свима пословима. Тачност хоћу и овде, где говорим о нашем Београду и његовој служби туђину и туђинским интересима. Зато вас и молим да имате само мало стрпљења, па да овде заједнички прегледамо нека факта, која ћу вам изнети, а која ће, надам се, необично јасно утврдити моју горњу поставку: да наш Београд доиста служи, и ако несвесно, туђину, и да се та служба јавља у многим и разноврсним облицима.

Да се послужимо прво бројевима. Много пута бројеви нам о појединим стварима јасније и убедљивије говоре, но и најрецитије и најдуховитије беседе.

Према последњем попису становништва, у Београду сада има 17.000 породица.

Ми сви познајемо и наше навике, а и животне прилике у Београду. Знамо, дакле, и то, како је у Београду врло мало породица без послуге. Чак ни сиротније породице нису без ње. Како у овом погледу немамо тачних статистичких података, морамо прибећи извођењу највероватнијих закључака. Дакле, да узмемо оно што је најмање, да узмемо да у Београду има послугу тек свака четврта породица. Нико доиста не може рећи, да је ово много. Исто тако да узмемо, да и те породице, које држе у кући послугу, имају само једне млађе, и ако ћете ми сви ви посведочити, да свака поле отменија кућа у Београду, или, тачније, она, која хоће да се сматра за отмену, не може бити само с једним млађим. Да ми се, дакле, не би могло пребацити да и најмање претерујем, ја ћу узети најмањи број: дакле, да у Београду има само четири хиљаде млађих. Пазите само, шта нам казује и овај, сразмерно врло мали број.

Али пре свакога даљег излагања ја ћу бити слободан да вам ставим једно питање:

— Да ли сте ви који пут размишљали о томе, одакле је ова наша, београдска послуга! Где су рођени и које су народности ти наши млађи, које ми тако добро плаћамо, а с којима се толико мучимо? Да ли су то чељад из наших питомих села, чељад која су похитала у Београд, да поштеним радом привреде себи коју пару и да коју годину проведу у уређеној кући, те да науче: како се кућа кући и држи у реду и како се раде разни и многобројни кућевни послови? Или су то можда чељад из српских породица у још неослобођеним крајевима српским, па су, не могући више подносити туђинско господарство, оставили и огњиште својих предака и породицу своју, па похитали браћи у слободну Србију, да бар слободно дишу и слободно се српским именом зову, а честитим радом својим, служећи у слободној српској кући, да и себе исхране, а и заслуже коју пару и пошљу је својима, да се ови имају чиме откупљивати од непрестаних и врло честих душманских уцена?

Не, та наша послуга нити је из Србије, нити је из српских крајева, који су још под туђином. Или, ако их и има српскога порекла, врло их је мало, према онима, који су страного, туђинскога порекла. Међу нашом послугом, коју ми врло често тако добро плаћамо за оне незнатне услуге које нам чини у

нашој кући, а с којом свакога дана имамо толико једа и муке, врло је мало српских синова и кћери, него их је махом других народности, понајчешће баш оних, које су у вечитој борби и са Српством и са Словенством. Немце и Маџарице, Саси и Румуни заузели су места послуге у београдским породицама.

Ја просто осећам, да неки од слушалаца само што ме јетко не упитају :

— То ли је, дакле, та служба нашега Београда туђинцу? Па то није ништа. Нисмо морали ни долазити овамо и пети се уз толике степенице, да то чујемо. То ми већ знамо. Али шта можемо, кад наш Србин неће да служи, а ми, Бога ми, не можемо ни за чију љубав бити без млађих?

Ја опет молим за мало стрпљења. А уверавам вас, да се нисте баш узалуд пели уз толике степенице. Него да се вратимо нашем разговору.

Утврдисмо већ напред, да је у београдским породицама најмање 4000 послуге.

И ако сте, већ из онога што сам до сада казао, могли лако увидети, да је овај број доиста мањи, но што је у ствари, и да је београдска послуга махом туђинских народности, ја узимљем да је само 4000 душа, које служе у београдским породицама, и да је међу њима само половина, дакле само две хиљаде душа, страногa порекла.

Да видите шта нам и овај број казује.

Сва ова лица страногa порекла, која улазе као послуга у наше домове, уносе у наше породице туђински утицај. Али ја прелазим преко тога. Остављам на страну то, што та наша послуга туђинскогa порекла, често и врло добро плаћена, служећи у српској земљи неће за своју службу да прима српски новац, него тражи, и ми пристајемо да је плаћамо а устријским форинтама. Прелазим и преко тога, што та наша добро плаћена послуга у српској земљи и српској кући неће српски да говори, него и господар и госпођа, и сви остали у кући морају како тако натучати онај карактеристичан немачки жаргон, којим махом наша послуга говори, да би се само могли којекако споразумевати с том својом добро плаћеном послугом. Нећу нарочито ударати гласом ни на то, што ми у својој рођеној кући врло често морамо да подносимо право господарство тих разних наших Реза, Роза, Јозефина и Јозефа; јер кад то мирно подносе наше жене и таште, које су непрестано у

кући, или би бар требало да се баве више у кући но ми, зашто бисмо се противу тога бунили ми људи, кад смо и тако само гости у кући? Али ја нећу и не могу ћутке прећи преко тога, што ми Београђани, преко те наше послуге страног порекла, сваке године издајемо, и то оде ван земље, најмање по пола милиона динара. Нећу да говорим о томе, како је ово велика и економска и финансијска штета за нашу земљу. Нека о томе мисле министри финансија и народне привреде. Али хоћу и морам нарочито на то да укажем: куда иде овај трибут од пола милиона динара, који Београд стално сваке године плаћа иностранству за своју рђаву послугу. Тај наш новац не иде ни у далеке немачке колоније у Африци и Малој Азији, нити се утроши на баварско пиво и за немачке ратне лађе. Него се, на жалост, на велику нашу српску жалост, потроши ту, у непосредној близини нашој, готово на догледу нама Београђанима; тим српским новцем откупљују се српска имања за немачке колоније: у Банату, Срему, Славонији и Босни и Херцеговини. Немачка, данас већ велика Немачка, преко свога великог свенемачког савеза и других немачких друштава, даје сваке године знатне суме за оснивање немачких колонија овамо по српским земљама, у непосредној близини нашега Београда и Србије, а ми Београђани, преко наше послуге туђинскога порекла, сваке године уносимо у тај немачки фонд за отимање српских земаља за Немце најмање по пола милиона динара.

Погледајте Панчево, Францестал код Земуна, Батајницу, Пазову и Инђију; погледајте Руму и њене многобројне Немце, па се сетите, да су и та, а и многа друга сада готово немачка места у срцу српскога народа, постала немачка захваљујући много и нашем Београду.

Ето греха, који чинимо ми Београђани према великој и српској и свесловенској идеји, ето једне службе нашега Београда туђину и туђинским интересима.

Али све је ово само један незнатан, врло сићушан део свега онога, што наш лепо српски Београд чини, служећи туђину. Зато се више и не задржавајмо на овоме, него да пођемо даље.

Допустите ми, да вам опет управим једно питање.

— Да ли међу вама има и једнога, који није до сада никада потражио Земункињу пиљарицу, да у ње што купи? Или ле-

пога бутера за тесто, или зелени и поврћа, или, ако не што друго, а оно бар с пролећа коју китицу љубичице и стручак мирисавог зумбула, или шебоја, или с јесени коју ананас дињицу или леп гроздић? Признајте ми. Морали сте се бар који пут љутити на нерад нас Србијанаца и похвалити Земун и њихове пиљарице.

Али ја опет читам на лицу неких од својих поштованих слушалаца неко нестрпљење. Само што ми не кажу:

— Ама, остави ти, човече, Земункиње. Говори ти о чему другоме, ако знаш и имаш шта говорити. А то за Земункиње није ти баш ништа. То је бар наша крв. Земунске пиљарице, ако и нису из Србије, српске су крви. Па ако и пазаримо код њих, опет помажемо своје, помажемо Србе.

Доиста, на први поглед изгледало би тако. И ја не бих био у праву, што и земунске пиљарице стављам на терет нама Београђанима. Али, рекох већ мало час, овако би само изгледало на први поглед. Међутим, ако и овде будете имали мало више стрпљења, па заједно са мном само мало детаљније проучите ову ствар, видећете да сам опет ја у праву.

Ето, одговорите ви мени на ово питање:

— Јесте ли који пут размишљали о томе, да ли та Маца, Анка, Ката, Јула и толике друге Земункиње, које свакога дана прелазе у Београд с препуним корпама, саме гаје сву ту зелен, поврће, живину, воће и све друго, што нам донесу овамо у Београд? Ако сте размишљали о овоме, морали сте признати, да све то те наше Српкиње Земункиње не гаје, нити подижу у своје врту и воћњаку. Јер оне, сироте, махом немају ни врта, ни воћњака, ни живинарника, ни детелишта, ни штале за краве. Него оне све то тамо преко купе и пренесу овамо у Београд и продају нама.

Па од кога оне купују ту своју разноврсну робу?

Не купују је од Срба. Јер смо, на жалост, ми Срби свуда једнаки. Какви смо овде у Србији, такви смо и тамо у Срему, Банату, Бачкој и другим српским крајевима. Србин неће много да мори мозак о напреднијем раду, нити да дуго размишља о томе, како ће од своје земље и свога рада видети што веће користи. Србин оставља лудим Швабама, да о томе лупају главу. А Швабе, опет, користећи се тим нашим нехатом, похитале су у плодне српске земље, па су баш помоћу нас Београђана купиле или закупиле у непосредној близини нашега Београда

Лука Ћеловић

БЕОГРАД

Luka Celović

9

најлепше и најплодније земље, и дагу производе све оно, што ми Београђани за своју кућу тражимо. Али ти странци, који живе и благују на Србиновој земљи, воде о свему рачуна, па и о времену. Они не прекидају своје послове, да своје производе износе на трг, и продајући килограм по килограм или комад по комад да дангубе. Него су најмили у службу својих интереса Српкиње Земункиње, те су ове за сасвим незнатву награду постале агентима ових вредних странаца, те нам доносе и продају производе оних немачких породица, које су притисле питому српску земљу, и које нам, као што сте и из онога што сам напред поменуо видели, шаљу у службу чак и децу своју, да их ми исхранимо и одржимо, док не одрасту и не стигну за теже послове.

Преко земунских пиљарица, нешто само обилазним путем, наш новац, дакле, опет оде у џепове странцима, и тим нашим новцем опет се откупљују српска имања и помаже стварање и јачање туђинских насеобина у чисто српским крајевима.

И зато ја и ово с пуно права зовем једном врстом службе нашега Београда туђину и туђинским интересима.

Мени је само жао, што се код нас још не уме да цени права вредност тачних статистичких података, те вам не могу тачно и бројевима рећи, колики је овај трибут, који ми Београђани и на овај начин плаћамо ради освајања српских земаља за страначке насеобине. Али, признаћете и сами, ова је сума сваке године све већа и знатнија.

Него да оставимо и ово, па да пођемо даље у нашем излагању.

Сваки, који је пажљивије пратио живот нашега Београда, морао је запазити, да он у години по неколико пута мења своју физиономију. У њему је само један део сталних становника, а други део његова становништва непрестано је променљив: једни остављају Београд, а други долазе у Београд. Тако је то целе године. Али се у поједино доба године ово нарочито запажа. Тако лети, за време оних месеца, кад судови и школе не раде, Београд остане без великога дела својих иначе сталних становника. Чиновништво, ученици многих и разних школа и имућнији трговци напуштају Београд и хитају куда на другу страну: сиромашнији у унутрашњост Србије, у које село или варошницу,

а имућнији у иностранство, у какву скупу бању или куда у Приморје. Београдске улице готово опусте. Али баш за то време, за време те, тако да кажем, кризе београдске, с времена на време опет оживе београдске улице: њих закрче, у мањим и већим групама, лица Београду дотле махом страна. Учители, наставници разних средњих и стручних школа, ученици свих школа, свештеници или иначе људи појединих струка, из Србије и других српских земаља, долазе у групама у Београд. Често наиђу и странци, да својим очима виде, како ми Београђани и Срби чак и не лично на канибане, и ако, по пријатељским саопштењима немачких, а, нарочито, аустријских листова, ми у Србији треба да смо дивљачнији и од Папуанаца и многих афричких дивљака.

Јесен нам доводи већ друге похођане. Прво се врате готово сви они, који су у јуну или јулу оставили Београд и бар неко време провели изван београдске прашине и његове несносне врућине; а после њих долази читава војска Београду страних лица, намамљени раптрканашћу Београда, а у жељи да се у њему склоне од радозналих очију, и да ту презиме и очувају снагу до пролећа, када ће опет на југ, да се лате својих редовних занимања.

Сви ови наши јесењи гости не долазе нам од једном. Али кад бисмо их могли све искупити на једно место, зачудила би нас необично велика разноликост њихова: и у типу, и у оделу, и у језику којим се sluже.

Само је један део од њих из нашега јата. То су они синови нашега народа, који, не могући више подносити туђинска насиља, оставише своја огњишта, па с голем душом избегаше у слободну Србију, да ту, поштеђени од бугарске и грчке пушке, арнаутскога ханцара, турских томрука и хапсана, аустријских жбира и фратара, проведу мучне и хладне зимске месеце.

Ти су гости Београду драги, и морају му бити врло драги. Али, на жалост, ми Београђани не надмењемо се баш много у љубазности и пажњи према тој нашој браћи. Забављени и сувише својим обичним, свакидањим пословима, нехатни уопште према својим дужностима које имамо према својој још неослобођеној браћи, ми смо најчешће врло равнодушни према тим синовима нашега народа, који су потражили склониште у нашем Београду. А опет та наша непажња, та наша равнодушност вређа, убија веру и поуздање, и та наша добегла браћа често морају зажалити,

што су и остављали своја огњишта, где им је, истина, живот био непрестано у опасности, али где су бар имали веру, надали се у своју већ слободну браћу.

И, ето, та наша равнодушност према тој нашој браћи из још неослобођених крајева српских, и то је једна врста службе нашега Београду туђину.

Срећа је само, велика срећа наша, те Коло Српских Сестара и Српска Браћа нису још малаксали у своме племенитом раду, те они тој нашој ојађеној браћи отру коју сузу и залече коју рану.

Нехатни у томе, да се према браћи покажемо браћа, нисмо бољи ни онда, кад треба да смо обазриви према онима, који нам дођу у Београд, а осведочени су непријатељи наши и нашега племена. И како су ти туђинци махом врло наметљиви и дрски, то најчешће и бива, да ове туђине лепше прихваћамо и примамо него своју браћу.

Ја вас молим, да се часак у мислима пренесете за који месец унапред. Замислите да нисмо сада у фебруару, него да је сада месец октобар. Зима је већ на прагу, и београдским улицама крче кола, препуњена буковим и растовим цепаницама. Београђани, већ познати са своје велике љубави према топлој пећи, хитају да испуне подруме и дворишта огревом. Дрва се вуку на све стране, нарочито тамо, где се плаћају из државног и општинског буџета. И готово свака таква кола, натоварена дрвима, прати по један или двојица људи, нама необичних и по тину, и по оделу, и по говору: у тесним белим чакширама, опасаних црвеним појасом, и с карактеристичном белом ваљаном капицом на глави и сви наоружани тестером; они нам се нуде, и ми их без многога разбирања примамо и добро плаћамо, да нам исеку и сместе дрва.

Да ли сте који пут размишљали и о овоме, о овој ситуацији, — како ће вероватно неки од вас рећи? Ко су ови нама необични људи? Шта ми чинимо овим, што тим непознатим људима дајемо рада и зараде?

Ови људи у томе необичноме, па чак и живописноме оделу, који говоре неким језиком, који не разумемо чак ни ми Београђани, који се иначе трудимо, да знамо бар по коју реч од многих страних језика, — арнаутскога су порекла. Нађе се међу њима, истина, и добрих људи, добрих пријатеља нашега племена. Али су то изузетци. Иначе су ови људи махом душмани

наши. Под непрекидним утицајем многобројних аустријских агената, они се стално баве утамањивањем српских породица, расељавањем српских крајева. Сваке их године дође по која стотина у Београд. Ту, захваљујући нама Београђанима, проведу зиму, па се, одморни и окрепљени, на пролеће опет враћају у свој крај, на своје обично занимање: да отимљу српску стоку, пале српске домове, убијају главаре српских породица, кољу српску нејач. Оним новцем, који им дамо ми Београђани, они купују мартинке и ханџаре, које после огледају на нашој браћи по Косову, Дреници, Рекама, Дебру и осталим српским крајевима Старе Србије и Македоније.

Њих и иначе непрестано Аустрија оружја и подстиче на истребљење Срба у крајевима, који беху средиште старе Немањинске велике српске државе. А нама Београђанима, ето, чини се да Аустрија овај свој посао не ради у довољној мери, па и ми са своје стране овако посредно помажемо, да се Арнаути што пре и што боље наоружају, да би боље могли требити Србе по Косову и Метохији.

Ето, дакле, још један начин служења нашега Београда туђину.

Да бисте пак још јасније учили, како је ово доиста тежак грех, који чинимо ми Београђани, ја ћу вас подсетити на то, да сваке године много хиљада Срба, добрих Срба, из пиротскога и књажевачкога краја, оде у Румунију, у печалбу, да тамо за бедну надницу расипљу своју снагу по румунским спалицима и мошејама. Њих тамо гони велика невоља. Треба им рада и зараде, и они то траже ван Србије, јер наш Београд, српски Београд, даје зараде туђину.

Кад већ говорим о раду туђинаца и Срба у нашем Београду, да вам укажем на нешто, што је неким од вас морало такође пасти у очи. Многа занимања у Београду нису у рукама Србијанаца. Остављам на страну она занимања, која су скопчана с већим новчаним средствима и већом умешношћу у раду. Напротив, поменућу само она, која се могу радити готово без икаквих материјалних средстава. Обратите само пажњу, па ћете видети, да у нашем Београду хлебари, пиљари, баштовани и највећи део механџија и кафеџија нису из Србије, него су махом из српских и других крајева у Турској. До душе, међу

међу њима има доста Срба, добрих Срба, одушевљених Срба, који и нама могу бити пример у томе, како треба свој народ љубити. Али међу њима има доста и сасвим сумњивих људи, па и људи, који су огорчени душмани и Србије и Срба, па често пута и таквих, који и овде у Србији пред нама не крију ту своју мржњу према свему што је српско. Нама је у овој прилици мало стало до тога, да знамо да ли се који од њих зове Митан, Биљан или Трајко, да ли је који од њих хлебар, пиљар, или је механција. За нас је главно да знамо, да то постоји, да ти и такви људи живе у знатноме броју овде у Београду, да ми у њих купујемо своје животне намирнице, и да они тај наш новац употребљавају за организовање и одржавање комитских чета, које у Македонији гоне и тамане све што се српским зове.

И ми Београђани све то знамо и ћутимо; не показујемо чак ни добре воље, да томе злу станемо на пут, да те огорчене душмане свога народа гонимо из своје средине.

И, ето, тај наш нехат, та наша равнодушност према тим туђим људима, — и то је врста службе нашега Београда туђину.

Али да пођемо даље.

Сад већ настају топлији дани. Ја вас молим, не пожалите труда, него једнога раднога дана, само кад није ни католички ни мојсијевски празник, отидите око седам и по часова у јутру на савско пристаниште и сачекајте лађу, која у то доба долази из Земуна. Уверен сам, бићете изненађени. Из лађе ће изићи око стотину мушкараца, добро обучених, отмена изгледа и држања, али несловенскога типа. Они ће готово пројурити кроз прегледаоницу наше царинарнице и расути се по Београду. Кад буде у подне, свратите опет до пристаништа, и видићете готово сва та лица, како хитају на лађу, да их пренесе у Земун. Неки ће од њих и после подне прећи овамо у Београд, да се у вече последњом лађом опет врати у Земун.

Ко су ти страни људи, који тако отмено изгледају, а опет тако жустро беже из Београда и у подне и у вече?

И ти су људи у неку руку Београђани. Они у Београду раде и привређују, ту зарађују хлеба себи и својима, али пазе да ни једне паре не потроше у Србији, јер Србију и Србе мрзе, а за Београд маре само толико, колико је Београд место, у коме могу и такви људи наћи рада и зараде, и то још добре зараде.

Ми Срби Београђани све то гледамо и ћутимо, и, ето, тим својим ћутањем служимо туђину.

Поменух већ, настају топлији дани. Ми Београђани и тако нерадо остављамо београдске улице, да потражимо поље, зеленило, чист ваздух. Нећете, дакле, много издангубити, ако учините, што ћу вас замолити. Кад буде некад предвече, пођите од Калемегдана, од некадањег градскога поља, на коме су Хаџи-Рувим, Пајсије, ђакон Авакум, капетан Радич и толики други мученици мученичком смрћу искупљивали данашњу слободу наше Србије; пођите лагано, корак по корак, оном главном артеријом нашега Београда, која води преко Теразија малоној црквици св. Саве. Немојте загледати, како је која дама обучена или каква је краватна у кога мушкарца, него обратите пажњу на оно што се говори. Изгубићете може бити који поздрав од пролазника, али се, верујте ми, нећете покајати, што сте ме послушали. Стећи ћете драгоцену искуство. На свакоме другоме трећем кораку ви ћете морати да застанете и да се упитате, где сте: јесте ли у Београду, у српскоме Београду, или сте у којој пруској или аустријској паланци? Ви ћете чути весели смех задовољне младости, извештачени говор и женскиња и мушкараца, али ћете жељно очекивати српске речи; — њих ћете ретко чути. Њих ће заглушити шпањолске, француске, италијанске, мађарске, а највише немачке речи, махом погрешно изговорене, рђаво наглашене, што ће вам опет, с друге стране, послужити као најбољи доказ, да су то Срби, који београдским улицама како тако таврљају страним језима.

Ја вас молим, да се не мрштите. Нисам ја баш толики дивљак, да замерам што се страни језици у нас говоре. Напротив, ја сам од оних људи, који необично цене знање страних језика. Али све има своје место и своје време.

Овако пак овим својим разметањем страним језицима, а нарочито немачким језиком, чак и по београдским улицама, ми само правдамо поступак појединих немачких листова, који овако испраћају оне, који полазе нама у Србију :

— Који иде у Србију, у Београд, нека му је срећан пут. Тај нека не брине ни о чему. Само треба да упамти ово: у Београду говори немачки, и само немачки. Ако и знаш који други језик, опет говори само немачки. Баш да знаш и српски, опет говори

само немачки. Само тако ће те сви у Београду разумети и сви ће те најлепше примити и дочекати.

Доскоро је и у словеначкој Љубљани било срамота и простачки говорити на јавним местима народним, словеначким језиком, него су и чисти Словенци говорили немачки. Сад се тамо народни понос пробудио, и свесни Словенци сада у свакој прилици говоре само словеначки. А ми Београђани почињемо обратном радити. Ми се као почињемо стидети свога језика, па се у средини српске престонице такмичимо, који ће више немачких речи исторокати.

Ето, и на тај начин ми Београђани служимо туђину.

Слика, коју сам вам почео приказивати, није још потпуна. Треба још две три боје да додам. Зато вас и молим, будите још само мало стрпљиви. Брзо ћемо бити готови.

Опет вас молим, да пођемо београдским улицама. Пођимо бар онима главнијим. Погледајте угледније банкарске и трговачке радње. Ко су им господари? — Махом странци. Истина, међу њима је прошарала и по која српска фирма. Али ако се обавестите мало боље, ви ћете видети, да су многе и од тих, на први мах српских радња у самој ствари туђинске, с туђинским капиталом, па према томе и зарада тих радња највећим делом иде у туђинске џепове и касе. Врло је мало у српскоме Београду правих српских радња. Туђинци су и ту преотели маха. Па и оне чисто српске радње, колико их још има, с муком се одржавају, јер Србин нерадо иде у српску радњу. Увек му се чини, да је код туђина све боље. Па кад му баш туђин што и прецлати, или га и превари, није му толико ни жао, — туђин га је преварио.

Па да се бар задовољавамо само тиме, што своје потребе не подмирујемо у српским радњама, него идемо и пазарујемо у оне дућане, где су странци господари, било би опет и које како: бар у Србији подмирујемо своје потребе, ту остављамо свој новац. Али ми врло често тражимо Земун, да код тамошњих Немаца и Јевреја купимо што нам треба. А много пута долазе нам и на ноге разни Мајери, Амари, Голдшмити и други, које нити знамо нити познајемо, и који овде у Србији не дају ни цару цареву ни Богу Божје, и они нас снабдевају свим што нам за кућу и одело треба. А наши трговци, српски трговци,

који, као српски држављани, подносе све терете, стоје у својим радњама и гледају, како Срби Београђани своје потребе купују код странаца.

Ето, и на овај начин ми Београђани служимо туђину.

Да ли да вам још ређам факта, које тако очите говоре о томе, како је наш Београд још далеко од тога, да буде оно, што му је историја наменила да буде: чисто српско место, средиште српскога пијемонта?

Не, нећу вам више ређати ова факта. Доста је, надам се, и ово, што сам до сада изређао.

Поменућу само, шта каже одличан познавалац ширења немштине међу Словене, познати књижевник Вергун, у своје марљиво израђеноме делу *Drang nach Osten*: „Немачки је језик у Србији врло распрострањен, нарочито међу трговцима. У Београду има много немачких занатлија и трговаца. Већ више од 15 година постоји ту немачка школа и црква. Ту живи немачки консул, коме је потчињен вице-консул у Нишу. Немачких новина нема, јер бечке новине и неке новине из Немачке стижу тамо још онога дана, кад излазе.“

А не могу да пређем ни преко једне друге ствари, страшне за нас Србе и Београђане, али у свему истините.

Да ли вам је до сада који пут пало у очи, да је о многим нашим јавним стварима аустријска средишња управа у Бечу била много пута одлично обавештена, по кадшто чак пре и боље обавештена, но и ми у Београду? Зар је мало пута бивало, да је бечко министарство спољних послова било до ситница обавештено и о оним стварима, које су у нас сматране и чуване као највећа државна тајна? Зар је мало пута до сада ометен какав крупнији успех наш само зато, што су о њему, и ако је све рађено у највећој тајности, одмах били обавештени и они на бечкоме Балплацу? — Пуно је и пуно прилика било, да су наше и највеће државне и војничке тајне биле за најкраће време познате у Бечу.

Откуда је то? Како то да се објасни?

Ако прелистате наш Државни Календар, и избројите особље у овд. аустријском консулату и посланству, видећете, да је тамо тако мало службеника, да их није довољно ни за препис оних силних нота, којима нас бечка влада тако милостиво оба-

сишље. То особље тек ако стигне: да визира пасоше за српске земље Босну и Херцеговину, које је притисла Аустрија; да овери разна документа многобројним аустријским поданицима у Београду и да наплаћује разна потраживања многих јеврејских бечких фирама.

Ко, дакле, прикупља те многобројне податке о нама и Србији? Ко се завлачи у српске канцеларије и отуда исписује и најповерљивије ствари? Ко сређује све те податке и овако сређене шаље у Беч?

То раде нарочити људи, добро плаћени људи, који живе у Београду, долазе у наша друштва, улазе у наше домове, походе наше канцеларије.

Они, добро плаћени, врло добро раде своје послове, и ми њима, с те стране, не бисмо могли замерати. Али морамо замерати нама Србима Београђанима, који те плаћене бечке људе трпимо у својој средини, примамо их у своја друштва и домове и, као и увек простодушни и лаковерни, откривамо им своју душу, поверавамо им и своје и државне највеће тајне.

Ето, и том својом лаковерношћу и необазривошћу према тим страним агентима ми Београђани, Срби Београђани, служимо туђину и туђинским интересима.

— Епа дотле, а куда ћеш више? Доста ће бити и ово, што сам овом приликом изнео, па да се види, како наш лепо Београд много, и ако ненамерно, служи туђину.

Да ме пак не би који од поштованих слушалаца криво разумео, ја морам нарочито нагласити, да ми је једини циљ био, да изнесем истину, и само истину, и да сам био врло далеко од тога, да ма кога и ма зашто корим. Јер, истину да речем, да сам ма коме хтео чинити ма какве прекоре, ја бих морао бити готов, да и сам примим многе од тих прекора. Јер и ја сам за наше лепе српске динаре куповао аустријске форинте, да добро платим Швабицу служавку за њену рђаву службу. И ја сам свраћао и пазаривао у трговинама, које странци држе. И ја сам чинио много што шта од онога, што су чинили и чине и остали Срби Београђани, а што, ево, ја све назвах службом нашега Београда туђину и туђинским интересима.

Ја сам од оних људи, који верују, дубоко верују у будућност нашега племена. Ја већ сада у мислима гледам, како се српска застава поносито вије у Призрену, Приштини, Скопљу и Прилипу; ја још сада слушавам глас српске трубе, српске борије,

у Сарајеву, Мостару и Дубровнику. Моје је непоколебљиво уверење, да ће се српски народ ујединити, скоро ујединити, у једну велику, пространу, моћну српску државу. Али баш зато, што у то верујем, што желим уједињење свога народа, ја бих хтео, да и ми Срби, колико нас има и ма где били, са своје стране све учинимо, да бисмо што више ускорили то уједињење, те да многи од нас и дочекамо, да ови сада још заносни снови наши о уједињењу постану једном јава.

Овога ради сам данас и помучио ваше стрпљење.

Ја сам уверен, да ће наш Београд, кад томе буде време, повести коло за уједињење српскога племена. Али да од те борбе, коју Београд поведе, буде правога успеха, буде брзога успеха, Београд мора бити само српски. Београд више не сме бити у служби туђину, па ма та служба и ненамерна била.

Ја вас молим, учините са своје стране све, да наш Београд изгуби свој садашњи интернационални изглед, и да буде чисто српски, само српски Београд, и ничији више.¹

¹ Говорено 23. фебруара 1907. године, у универзитетској салк.

„НАРОДНЕ НОВИНЕ“

Од почетка ове године излазе у Београду „Народне Новине“, лист за народно просвећивање. „Народне Новине“ намењене су оним синовима нашега народа у Србији, који нису походили многе школе, шта су учили високе науке, него су само научили нешто мало да читају, и остали су код својих кућа, да живе на огњишту својих старих: да раде земљу, гаје стоку, подику лозу и воће, као што су им и дедови и очеви радили.

Мучно је данас живети. Мучно је и онима, који су просвећени и научени, а још је мучније онима, који само то знају, да треба радити, а мало могу разликовати добро од зла, и често не знају, шта и кад треба, а шта не треба радити. За ове друге и покретосмо ове новине: да им укажемо на све оно, што је у њиховој кући и њиховој околини зло и ружно, да се зла клоне, да зло не чине, да напуштају рђаве навике; а да им скренемо пажњу на све, оно што је у њима и око њих добро, да чине добро, и да их поучимо, како други, просвећенији људи живе, те да и они свој живот тако подесе, да од свога рада имају веће користи и да им живот буде угодно и задовољнији.

„Народне Новине“ не баве се партијском политиком. За политику ми имамо доста партијских листова. Место тога „Народне Новине“ доносе поуке из науке о чувању здравља, из свих грана пољопривреде, из историје, економије, права, па и из других наука.

„Народне Новине“ излазе два пута месечно: средином и крајем свакога месеца, и годишња им је претплата, заједно с поштарином, **само два динара** (за земље изван Србије **три динара**), тако да их могу примати и читати и сиромашнији људи. А могу се удружити и по двојица и тројица и примати један број, и тада и најсиромашнији човек може имати и редовно читати „Народне Новине“.

Уредништво „Нар. Новина“.

ЛИСТ ЗА НАРОДНО ПРОСВЕЋИВАЊЕ

Бр. 7.

Београд, 15. априла 1907 год.

Год. I.

Власник и уредник проф. Живојин О. Дачић.

Ознојила се погача.

Спремио се чича-Радисав са сином и снахом кћери и зету у походе. Скоро је оженио сина: узео му девојку из добре куће, снаха му је вредна и добра, па мило старцу, да се и пред зетом и ћерком похвали својом снахом.

Невена је пазила чича-Радисава, као да јој је рођени отац, па није чекала да јој се два пута каже, да се спреми заови у походе. А и сама се радовала, што ће се видети са заовом, јер је ова доста старија од ње, те како није имала свекрве, заова ће је поучити многоме чему, што млада домаћица треба да зна.

Спремила се Невена, као

што доликује доброј домаћици: и зету, и заови, и деци понела је дарове. Па је још напунила торбу најлепшим јабукама. А уза све то спремила је пиле и погачу, као што је ред, кад се иде своје у походе. Погачу је лепо испекла, па је још врућу озго помазала жуманцетом, те се жути као смиље.

И Радојка, кћи чича-Радисављева, обрадовала се својима. Не зна се, коме се више обрадовала: да ли оцу, или брату, или снаси? Готово се снаси највише обрадовала.

Гостио се чича-Радисав неколико дана. Па се спреми са сином и снахом, да пођу кући.

Сви српски листови најтоплије препоручују „Народне Новине“.

Окружне скупштине, општине, цркве, новчани заводи и имућнији људи требало би да претплате сиромашне младиће у своје крају на „Народне Новине“. Тиме ће много учинити за ширење писмености и просвете у најшире редове нашега народа.

Претплату примају све државне поште.

